

LUND
UNIVERSITY

HVORDAN STÅR DET TIL PÅ SMÅØERNE?

JENS WESTERSKOV ANDERSEN, SOCIOLOG OG PH.D.-STUDERENDE

Øen laa som et Uhyre Legeme under en. Og jeg bildte mig ikke ind som man tit bilder sig ind, at man af Hjertet forstod den. Den var nu et Uhyre der sluger Mennesket og fortærer Slægter, saa alt glemmes. Javel, i Dagens Lys har den en Skikkelse som er os fortrolig. Men sin Dagsskikkelse har den kun faaet ved at blive overvundet af Sindet, bundet af Sproget, ved at blive erobret af den Kultur, vi tvivler for meget paa. Saadan tror nu jeg. Hver Slægt maa erobre Øen. Det er Aand at erobre den. Det er ikke Aand, men Snylteri bare at stjæle i dens Skønheder. Det er Aand at sætte Plov i Jorden og pløje, at sætte Pen paa Papiret for at erobre den gennem Viden.

Martin A. Hansen, *Løgneren*

LUND
UNIVERSITY

“Den sociale reorganisering på småøerne i det moderne samfund”

Status på min forskning

Spørgsmål

- Hvad skete der med småøerne (og øboerne) da verden gik hen og blev moderne?
- Hvem bor og/eller bruger øerne i dag?

Status

- Kortlægning af øerne og befolkningen
- Feltarbejde + kvalitativ forståelse af ølivet i dag
- Konferencer og netværk

Ølivet for 100 år siden

(kilde: Lyø Lokalhistorisk Forening og Achton Friis)

LUND
UNIVERSITY

Ølivet i dag

(kilde: Facebook – Avernakø)

Et ørige i tilbagegang!

1925

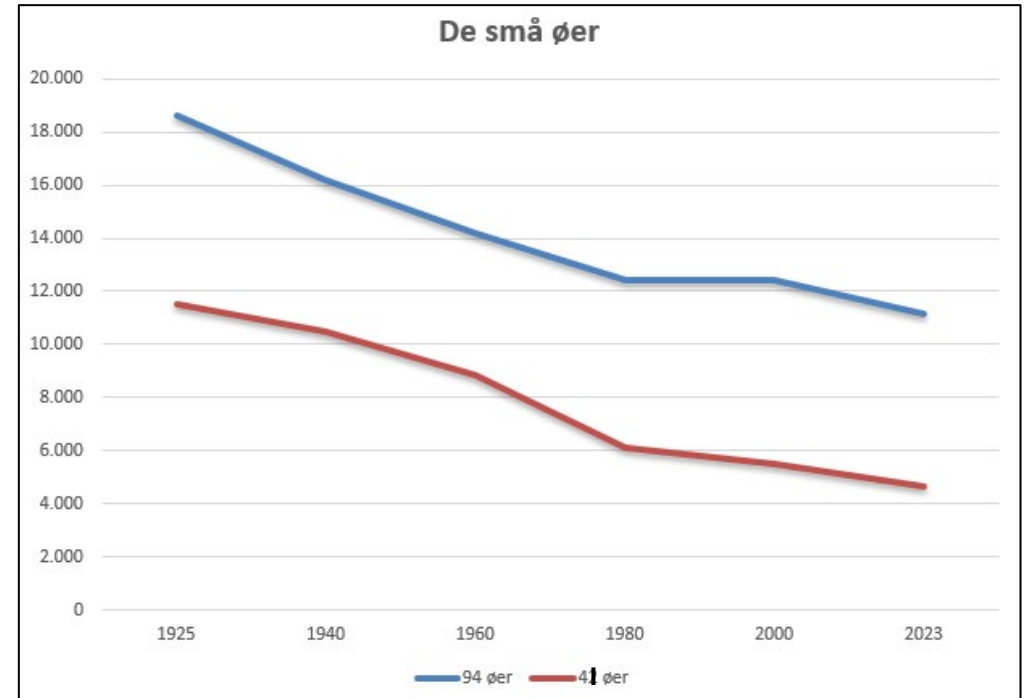
94 beboede småøer med 18.640 indbyggere

2023

41 beboede småøer med 4.643 indbyggere

- **Befolkningstilbagegang på hhv. 59,7 og 75,1 %**
- 35 affolkede øer (Forladt, Christina Vorre)
- 23 fastlandsforbundne øer (inkl. 5 affolkede)

10 beboede småøer er blevet forbundet med hinanden

Danmarks befolkning

1925: 3,4 mio.

2023: 5,9 mio.

LUND
UNIVERSITY

Et ørige i tilbagegang?

2023 (fortsat)

Ca. 2/3 af småøerne er ejet i større eller mindre grad af derboende lodsejere

- resten af ejet centralt af enten en privatperson eller ejerkreds uden for øen, en fond eller et ministerium

Ca. 3/4 af småøerne har fast færgetrafik til fastlandet

- resten har bådtrafik, der ikke sejler efter faste sejl- og tidsplaner

Beboelse eller menneskelig aktivitet?

Ca. 30 andre småøer, der aldrig har været beboet, har et bebygget miljø i dag (oftest i sommerhusbrug)

Ca. 60 andre småøer, der aldrig har været beboet, har konstruktioner, tomter og fangefolde

2015 – SaDS medlemsøer

Sommerhuse: 4.281

Estimeret sommerhusbefolkning: 8.500-17.000

Turister: 1.052.253

Turister pr. indbygger:

Småøerne: 246

Bornholm: 16

København: 11

Danmark: 9

Forholdet mellem øboere og sommerhusejere

Sommerhusejere	”Deltidsøboere”	Helårsindbyggere
Deltager ikke i foreningslivet, handler ikke lokalt, kender ikke øboerne, opholder sig kun i meget korte perioder af året på øen	Deltager i foreningslivet, handler lokalt, kender øboerne, opholder sig på øen i ferier og weekender spredt udover året	Deltager i foreningslivet, handler lokalt, kender sine naboer, opholder sig på øen permanent

Lav integration-----Middel integration-----Stærk integration

Territoriel appropriation

Den gamle ø-besidderklasse

Valdemar Sejr (og i øvrigt Kongehuset)

Kirken

Adlen og godsejerne

Den nye ø-besidderklasse

Kim Furnais, Vejrø

Christians Kjær, Venø

Klaus Hemphling, Lyø

Thomas Monsen, Bjørnø

Storbonden fra Jylland, Avernakø

Niklas Nikolajsen, Hjelm

Segregering

De "indfødtes" øer
Pensionistsamfund

Tilflytterøer

Varieret demografi

Affolkede øer /
sommerhusøer

Om kortlægningen/analysen

- Kortlægningen bygger på sognedata
- Analysen redegør for 20 småsogne, der:
 - Dækker 68,3 % af de 41 småøer (28 øer – resterende 13 er ikke selvstændige sogne og hører ikke under andre, nærtliggende småø-sogne)
 - Dækker 93,9 % af de 41 småøers befolkning (4381/4666)

Fordeling af aldersgrupper, uddannelsesniveau, beskæftigelse og arbejdsløshed

Tabel 1	Distribution of age, education, employment and unemployment		
	Tabel I: Duncans Index of Dissimilarity (Segregation Index) - 20 sogne på småøer		
	2015	2022	ændring
Alder: Fordeling af aldersgruppen 0-20 år	15,81403186	15,78804981	-0,025982053
Uddannelse: Fordeling af videregående uddannelser	14,93135324	13,13111169	-1,80024155
Beskæftigelse: Fordeling af beskæftigede i forhold til arbejdsløse og folk uden for arbejdsmarkedet	11,8883233681951*	11,27326041	-0,615062955
Arbejdsløshed: Fordeling af arbejdsløse overfor beskæftigede	22,0895494166808*	32,22665746	10,13710804
	2016 *		

0-20 år
631 (2015)
632 (2022)

Videregående udd.
962 / 2933 (2015)
1234 / 2690 (2022)

Beskæftigede
1734 / 2132 (2016)
1861 / 2033 (2022)

Arbejdsløse
61 (2016)
42 (2022)

Befolkning og befolkningstilvækst

Tabel 3 Population and population growth				
Tabel 3: Duncan Index of Dissimilarity (Segregation Index) - 20 sogne på småøer				
	2015	2022	ændring	
<i>Befolkning fordelt på boliger</i>	16,67456477	18,37528012	1,700715352	
<i>Befolkningstilvækst 2015-2022 fordelt på befolkning</i>		68,4609536005122*		
<i>Befolkningstilvækst 2015-2022 fordelt på boliger</i>		72,1756004274706**		
			* befolkningen ult. 2014	
			** befolkning ult. forrige år 2015-2022	

Tilflytning og fraflytning

I perioden 2015-2022 flyttede 3.414 til småøerne

- 27,6 % til Orø (941)
- 11,4 % til Fur (388)
- 10,9 % til Fejø (371)

I perioden 2015-2022 fraflyttede 3.106 småøerne

- 23,2 % fra Orø (721)
- 12,6 % fra Fur (392)
- 11,3 % fra Fejø (352)

Tilflytning

- Reproduktion af samfundet vs. migration

Tabel 2 Distribution of newcomers		2015	2022	ændring
Tabel 2: Duncan Index of Dissimilarity (Segregation Index) - 20 sogne på småøer				
		2015	2022	ændring
	<i>Tilflytning ift. befolkning forrige år</i>	15,12319112	12,72719862	-2,395992501
	<i>Tilflytning hele perioden ift. befolkning</i>	12,10897726302*	13,5061470984773**	
	<i>Tilflytning ift. boligmasse</i>	22,10970648	23,919485	1,80977852
	<i>Tilflytning hele perioden ift. boligmasse</i>		23,24114767	
			* befolkning ult. forrige år 2015-2022	
			** befolkningen ult. 2014	

Tilflytning
386 (2015)
420 (2022)
3414 (2015-2022)

Feltarbejde på Anholt, Christiansø, Strynø og Venø

Feltarbejde med familien

Forklaringer så vidt

- Tilflytning såvel som alderssammensætning, uddannelsesniveau og meget andet, fordeler sig ikke proportionelt med øernes befolkningsmæssige størrelse eller fordelingen af boligerne – der sker en koncentration på visse steder, der sammenlagt skaber et segregeret ørige.
- Segregeringen følger ikke strategiske udviklingsplaner eller destinationsudviklingsprojekter, men synes at følge nogle basale sociale strukturer, såsom skoler, gode færger og størrelse på lokalsamfund (bad news for de utallige konsulenter, landsbyeksperter og fremtidsforskere, som lever af at ”inspirerer og faciliterer” udviklingsprogrammer)
- Når man spørger tilflytterne, opfattes disse faktorer som nødvendige, for at de kan bo der, men når man spørger tilflytterne hvorfor valget netop faldt på ”x” ø, har det mere med det sociale miljø at gøre på netop den ø.
- Studiet viser, at de ”interessante miljøer” sammenfalder med bestemte sociale strukturer, såsom skoler, færger og bestemte størrelser lokalsamfund. Det betyder at miljøerne ikke opstå komplet tilfældigt, men påkræver særlige vilkår eller ”vækstbetingelser”.
- Segregeringen er et stort problem, dersom velfærdsopgaver og meget andet i fremtiden er afhængigt af, at man har nok indbyggere til rådighed. Dette er en ubekvem sandhed, fordi det sker langsomt og organisk, hvorfor det sker så godt som ubemærket.

Hvad er det moderne øliv så?

Fra historisk set funktionel eller arbejdsrelateret migration til preferentialt motiveret (og livsprojektorienteret) tilflytning

- Society of producers → society of consumers (Bauman)

Fra livscyklisk stedtilknytning til sekventielt eller periodisk bosætning

- Data fra Danmarks Statistik bekræfter dette

Fra helårsbosætning til deltids øbo-tilværelse (translokale fællesskaber) – ikke at forveksle med ikke-involverede eller lavt integrerede sommerhusejere

- Disse er totalt misrepræsenteret i statistikkerne og i statslige støtteordninger

Hvordan ser fremtiden så ud? (i hvert fald fire positioner)

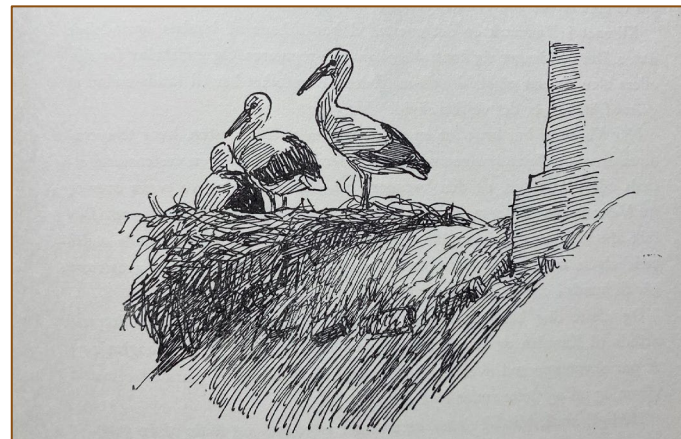
- Erik Aalbæk Jensen: "Vi har ikke tænkt os at tage på rejse gennem danske udkanter for at beskrive dem som fattiggårde, opsamlingssteder for det moderne samfunds driv- og vraggods eller som rugekasser for neurotikere, drankere og eskapister."
 - Aalbæk lagde vægt på arbejdssamfundet på en ø, (og) dem der kunne huske hvordan det var førhen, og (han) bekymrede sig for den unge generation, der flyttede for at få uddannelse, men glemte at komme igen. Også stort fokus på rammevilkår og politiske beslutninger.
- Maj My Humaidan: "Smid vækkeuret ud, dyrk jorden og følg børnenes initiativer. Fravælg materielle goder og overleverede succeskriterier for i stedet at øve sig på at skabe mening og sammenhæng i sin hverdag". *Ærø-manifestet*
- Jonas Herby: (CEPOS): "Udvælg et par landsbyer til bevaring for eftertiden, men lad resten overleve på egen hånd" Debat i Altinget
- Statsministeren: "Man kan ikke forvente det samme serviceniveau overalt i landet" – **lev med det!**
- Kaare Dybvad Bek: "De bredeste skuldre orker ikke længere at bære de tungeste byrder. De tager ud for at realisere deres *bucket list*, går på deltid for at mærke efter, flytter til Ærø for at leve et helt andet liv." *Arbejdets land*

Den progressive Achton Friis?

”Lad os ikke dadle det, således som det er blevet skik mellem vore andenrangs rivierarejsende, der taler om vejr, som mejersker taler om Shakespeare. Lad os elske dette karske vejr, det er den eneste side af dansk natur, som endnu er helt ufordærvet. I dette ødelagte land, hvis natur er blevet hærget af småstræbere, trampet ned af bønder og forstmænd, griset til med villabebyggelse og med ferierende byboer, så knap en strimmel af dets kyst mere er ren – her er vejret endnu vort! Indtil også dette en skønne dag tages i brødets og spekulationens tjeneste og bliver sat til at trække tusinde centrifuger” – Achton Friis på Venø

LUND
UNIVERSITY